

РОЗДІЛ 5

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ

*(Зверєв Антон Віталійович,
викладач кафедри правоохоронної діяльності,
Державний податковий університет)*

Правоохоронна діяльність є однією з ключових складових функціонування правової держави, оскільки забезпечує охорону прав і свобод громадян, правопорядок та національну безпеку. В умовах трансформаційних процесів, які відбуваються в Україні, питання ефективного функціонування механізму реалізації правоохоронної діяльності набуває особливої актуальності. З огляду на виклики сьогодення – збройну агресію, високий рівень злочинності, недовіру громадян до правоохоронних органів – постає нагальна потреба у вдосконаленні існуючих механізмів та впровадженні нових, більш прозорих і результативних підходів у практику. Саме від якості реалізації правоохоронної функції держави залежить стабільність суспільства, довіра населення до влади, а також ефективність захисту основоположних прав людини. У цьому контексті дослідження механізму реалізації правоохоронної діяльності в практиці України має не лише теоретичне, а й важливе практичне значення [1–2; 4; 6–8].

Так, Д. М. Тичина та І. В. Грицюк відзначають, що правоохоронна діяльність являє собою «цілеспрямовану діяльність, спрямовану на забезпечення таких умов, за яких суспільні та державні цінності надійно захищені, реально втілені в життя й становлять справжнє надбання кожної людини. Її можна розглядати як механізм захисту принципів і норм Конституції України. Основним завданням правоохоронної діяльності є не лише фіксація правопорушень та застосування покарань, а насамперед активний профілактичний вплив, спрямований на запобігання вчиненню правопорушень» [1, с. 45]. Безумовно, думка авторів є цілком слушною та ґрунтовною. Такий підхід відповідає сучасним вимогам до системи правозастосування й забезпечує ефективний захист конституційних принципів і норм.

А. М. Кучук визначає правоохоронну діяльність як професійну діяльність спеціально уповноважених державних органів і організацій, що реалізується відповідно до закону, а в окремих випадках – у

встановленій законом процесуальній формі, із застосуванням правових інструментів. Її основне призначення – захист прав і свобод людини та громадянина, підтримання законності, правопорядку й охорона всіх суспільних відносин, врегульованих правом [2, с. 12]. Зі свого боку В. Г. Фатхутдінова розглядає правоохоронну діяльність як діяльність, що здійснюється на основі Конституції України в межах наданих повноважень, і має на меті забезпечення реалізації нормативно-правових актів, зміцнення законності й правопорядку, а також гарантування та захист конституційних прав та інтересів громадян [3, с. 9].

Варто звернути увагу на точку зору В. М. Дубінчака, який розглядає правоохоронну діяльність як активну форму дій суб'єктів, наділених відповідними повноваженнями, що мають право застосовувати примусові заходи відповідно до закону. Ця діяльність спрямована на захист і охорону прав, свобод та законних інтересів громадян, реалізуючи при цьому правоохоронну функцію держави [4, с. 15]. Водночас С. Ф. Денисюк наголошує, що широке розуміння правоохоронної діяльності краще відображає механізм реалізації охоронної функції права та правоохоронної функції держави. На його думку, деякі інститути можуть бути непостійними суб'єктами правоохоронної системи, тобто виконувати відповідні функції лише тоді, коли виникає потреба в правовому захисті певних правовідносин [5, с. 32].

В. С. Нікітін вбачає суть правоохоронної діяльності в сукупності її ключових ознак. Зокрема, він наголошує, що це діяльність, яка:

- а) спрямована на захист правових норм від порушень;
- б) реалізується через застосування норм законодавства;
- в) відповідає вимогам матеріального права;
- г) вимагає дотримання встановлених правових процедур;
- д) передбачає можливість застосування примусових заходів;
- е) здійснюється виключно компетентними органами, наділеними відповідними повноваженнями [6, с. 174].

І. П. Хамула зі свого боку акцентує увагу на багатовимірності правоохоронної діяльності, яка визначається єдністю її основних характеристик. Він виділяє:

- гносеологічну сутність, що підкреслює систематичну роботу з підтримки правопорядку відповідно до встановлених норм і форм;
- класову сутність, яка полягає в захисті інтересів певних соціальних груп, з урахуванням класової специфіки;

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

– релігійну сутність, де правоохоронна діяльність розглядається як засіб реалізації ідей панівної релігії та взаємозв'язку релігійних доктрин з політичними принципами;

– національну сутність, що полягає у сприянні розвитку нації, зміцненні її єдності та охороні національної ідентичності;

– загальносоціальну сутність, що виявляється в забезпеченні рівних правових можливостей для всіх суб'єктів та захисті загальнолюдських цінностей [7, с. 15].

Так, можемо виокремити основні положення природи правоохоронної діяльності, зокрема:

1) правоохоронна діяльність є різновидом державної правозастосовної діяльності;

2) етимологічне походження категорії «правоохоронна діяльність» свідчить про наявність у неї певних завдань, функцій, суб'єктів, об'єктів, форм і методів;

3) семантичне та аксіологічне значення цієї діяльності полягає у здійсненні заходів з охорони права і для захисту права;

4) правоохоронна діяльність здійснюється уповноваженими органами держави через застосування юридичних заходів впливу відповідно до закону і з обов'язковим дотриманням встановленого ним порядку;

5) характер правоохоронної діяльності, залежно від її цілей, завдань і функцій, передбачає активні дії не лише спеціалізованих органів і служб, а й інших державних органів – як правоохоронного профілю, так і тих, що виконують різноманітні державні функції (економічні, соціально-культурні, екологічні, фінансові, митні, податкові тощо);

6) правоохоронна діяльність є складним і суперечливим феноменом, який у контексті дослідження розглядається насамперед як складний вид юридичної діяльності, що певною мірою визначається рівнем розвитку суспільства, правосвідомістю громадян та змістом і характером їх правової культури [8, с. 58].

З оглядом на позиції вітчизняних науковців, можемо визначити, що правоохоронна діяльність є специфічною формою соціальної активності, що зумовлена як потребами людини, так і вимогами правових норм та об'єктивною необхідністю регулювання суспільних відносин. Її реалізація проявляється через діяльність правоохоронних

органів, які мають обов'язок передбачати й попереджувати порушення законодавства, а також застосовувати державні заходи примусу або громадський вплив щодо осіб, які порушили встановлений правопорядок.

Для повного розуміння механізму реалізації правоохоронної діяльності важливо звернути увагу на правове регулювання, яке становить основу функціонування усієї системи правоохоронних органів. Правове регулювання визначає порядок, форми та межі діяльності правоохоронців, забезпечуючи їх відповідність принципам верховенства права та правам людини. Так, у сучасних умовах правове регулювання правоохоронної діяльності постійно вдосконалюється, відображаючи зміни в суспільстві, політичні реалії та міжнародні стандарти. Аналіз нормативно-правових актів, що регламентують діяльність правоохоронних органів, дає змогу простежити, як законодавство адаптується до нових викликів та завдань, які стоять перед системою правопорядку в Україні.

Система нормативно-правових актів, що регламентує діяльність правоохоронних органів України у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави, особливо в умовах воєнного стану, являє собою структурований ієрархічний масив правових норм, який формується відповідно до положень Конституції України [9], принципів міжнародного права, законодавства України, актів Президента України, рішень Верховної Ради України, а також нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та інших центральних органів виконавчої влади. Така система покликана не лише забезпечити ефективну роботу правоохоронних органів у мирний час, але й адаптувати їхню діяльність до надзвичайних умов, пов'язаних із загрозами національній безпеці, агресією проти держави, введенням воєнного стану тощо [6–8].

Найвищу юридичну силу в цій системі має Конституція України – Основний Закон держави, який закріплює фундаментальні засади функціонування державної влади, правової системи, механізмів забезпечення правопорядку та захисту прав людини. Зокрема, у статті 17 Конституції України визначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України є справою всього українського народу, а забезпечення державної безпеки є однією з найважливіших функцій держави. У статті 3 підкреслюється, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

соціальною цінністю. Стаття 64 встановлює межі обмеження конституційних прав і свобод в умовах воєнного або надзвичайного стану, дозволяючи тимчасове звуження таких прав виключно з метою захисту інтересів національної безпеки та громадського порядку, і лише в межах, визначених законом [9].

У системі нормативного регулювання важливу роль відіграють міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною. Відповідно до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства [3]. Серед таких документів варто виділити:

1. Загальну декларацію прав людини (1948 р.) – містить основоположні принципи недопущення дискримінації, забезпечення права на життя, свободу й особисту недоторканність [10].

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) – визначає гарантії прав людини, які можуть бути обмежені лише за суворо визначених умов [11].

3. Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) – встановлює систему судового захисту прав громадян на рівні Ради Європи [12].

4. Інші міжнародні угоди, зокрема у сфері боротьби з тероризмом, торгівлею людьми, організованою злочинністю тощо.

Національне законодавство у сфері діяльності правоохоронних органів представлено широким колом законів України, які ухвалюються Верховною Радою України. Вони відіграють ключову роль у регулюванні діяльності органів, що забезпечують правопорядок, безпеку та захист прав громадян. Залежно від юридичної сили, ці закони поділяються на органічні (конституційні) та звичайні. Органічні закони мають підвищену юридичну силу, передбачені Конституцією України та встановлюють основи функціонування найважливіших державних інституцій. У сфері правоохоронної діяльності до таких належать:

1) Закон України «Про Національну поліцію» – є базовим нормативно-правовим актом, що регулює діяльність поліції як центрального органу виконавчої влади [13]. У законі визначено завдання поліції, серед яких: охорона прав і свобод людини, підтримання громадського порядку, запобігання злочинності, реагування на правопорушення. Документ чітко описує організаційну структуру поліції, включно з патрульною, кримінальною та оперативними службами. Також встановлено права і обов'язки поліцейських, вимоги до етики їх поведінки, а

також особливості функціонування поліції в умовах надзвичайного та воєнного стану;

2) Закон України «Про прокуратуру» – визначає правові та організаційні засади діяльності органів прокуратури [14]. У ньому йдеться про завдання прокуратури: підтримання публічного обвинувачення в суді, представництво інтересів держави в суді, нагляд за досудовим розслідуванням і дотриманням законів під час оперативно-розшукової діяльності. Закон детально описує систему органів прокуратури, порядок призначення та звільнення прокурорів, їхню незалежність і підзвітність, а також механізми забезпечення їх професійної доброчесності;

3) Закон України «Про Службу безпеки України» – встановлює правові засади організації та діяльності Служби безпеки України (далі – СБУ) як спеціального органу державної влади із загальною компетенцією у сфері національної безпеки [15]. Закон визначає завдання СБУ, серед яких: контррозвідувальна діяльність, боротьба з тероризмом, охорона державної таємниці, захист державного суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу. Важливо, що в умовах гібридної війни роль СБУ як інституції, що протидіє зовнішнім загрозам, суттєво зростає;

4) Закон України «Про Державне бюро розслідувань» – регламентує правові основи діяльності Державного бюро розслідувань як центрального органу виконавчої влади, що здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, скоєних посадовими особами найвищого рівня, працівниками правоохоронних органів, суддями [16]. Закон містить положення про організаційну структуру бюро, підстави для початку розслідування, вимоги до працівників та порядок забезпечення незалежності їх діяльності;

5) Закон України «Про розвідку» – визначає правові засади функціонування розвідувальних органів у системі державного управління [17]. До таких органів належать Служба зовнішньої розвідки України, Головне управління розвідки Міністерства оборони України та інші спеціальні структури. Закон установлює принципи розвідувальної діяльності: законність, об'єктивність, професіоналізм, підконтрольність державі. Він також передбачає механізми парламентського і громадського контролю за діяльністю цих органів;

6) Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» – визначає правовий статус, завдання, повноваження та організацію діяльності Ради національної безпеки і оборони України (далі –

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

РНБО) як координаційного органу при Президентові України [18]. РНБО здійснює стратегічне планування у сфері національної безпеки і оборони, координує діяльність усіх складових сектору безпеки: армії, поліції, спецслужб, прикордонників тощо. Закон надає цьому органу повноваження щодо прийняття рішень у кризових ситуаціях, які мають обов'язковий характер після введення їх у дію указами Президента України.

Можемо стверджувати, що система органічних законів, що регулює діяльність правоохоронних органів України, є глибоко структурованою і спрямованою на забезпечення ефективного функціонування механізмів захисту держави, прав і свобод її громадян. Кожен із зазначених законів виконує специфічну роль у загальній системі національної безпеки та правопорядку.

Закони відіграють не менш важливу роль у регулюванні сфери діяльності правоохоронних органів, оскільки доповнюють загальні положення, закріплені в органічних актах, та конкретизують механізми їх реалізації на практиці. Ці нормативно-правові акти зазвичай мають більш вузьку спеціалізацію і спрямовані на врегулювання окремих аспектів діяльності правоохоронних структур – наприклад, щодо особливостей затримання осіб, порядку застосування спеціальних засобів, правил проведення обшуків або фіксації злочинів [24, с. 216].

Звичайні закони можуть бути постійними, тобто такими, що мають тривалу дію без обмежень у часі. Вони застосовуються у звичайних умовах життєдіяльності держави та регламентують загальні принципи, процедури і повноваження відповідних органів. Наприклад, до таких можна віднести Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», який регулює діяльність органів, уповноважених на здійснення оперативно-розшукових заходів у рамках виявлення, припинення та розслідування злочинів [19]. До системи нормативно-правових актів, що забезпечують правоохоронну діяльність в умовах воєнного стану, потрібно також віднести чинні кодекси України: «Кодекс України про адміністративні правопорушення» [20], «Кримінальний процесуальний кодекс України» [21], «Податковий кодекс України» [22], «Митний кодекс України» [23] тощо.

Окрему категорію становлять тимчасові закони, дія яких обмежена певним періодом або умовами, зокрема, уведенням в Україні особливих правових режимів, таких як воєнний стан, надзвичайний

стан чи стан надзвичайної екологічної ситуації. Такі акти регулюють специфічні заходи безпеки, особливості правового статусу громадян, додаткові повноваження правоохоронних та військових органів, порядок здійснення евакуації, обмеження прав і свобод тощо. Наприклад, до них потрібно віднести такі закони: «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України», «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо присвоєння спеціальних звань поліції під час дії воєнного стану» тощо [13–24].

Надзвичайні – особливий вид тимчасових законів, які приймаються за надзвичайних обставин і призупиняють дію чинних нормативних актів у відповідній сфері. Вони покликані забезпечити безпеку громадян у разі війни, катастроф, епідемій, необхідності захисту конституційного ладу в разі спроби захоплення державної влади через насильство. Прикладом такого нормативно-правового акту є Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», який надав можливість громадянам у період дії воєнного стану брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Росії, зокрема отримати та застосовувати вогнепальну зброю і боєприпаси до неї, тим самим забезпечуючи обороноздатність та безпеку країни в умовах війни [13–24].

Окремий рівень системи нормативного регулювання становлять укази Президента України, які видаються відповідно до його повноважень, визначених статтею 106 Конституції. У контексті воєнного стану ключове значення мають Укази Президента про його введення, затверджені Верховною Радою, а також укази, що регламентують мобілізацію, діяльність органів державної влади в умовах особливого періоду, запровадження обмежень прав і свобод тощо [9; 13–24]. Так, наведено приклади указів Президента України, зокрема: «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України», «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією», «Про додаткові заходи щодо поліпшення діяльності органів внутрішніх справ та громадських формувань з охорони громадського порядку», Указ Президента України

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», а також постанови Кабінету Міністрів України, які стосуються організації діяльності правоохоронних органів, зокрема: «Про затвердження Положення про Державну виконавчу службу України», «Про Державну фіскальну службу України», «Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії» тощо [9; 13–24].

Не менш важливими є постанови Верховної Ради України, які приймаються з питань парламентського контролю, затвердження рішень Президента про введення воєнного стану, схвалення програм національної безпеки, створення тимчасових слідчих комісій з розслідування порушень у сфері правопорядку тощо [13–24].

Завершальний, але не менш значущий рівень утворюють підзаконні нормативно-правові акти, до яких належать постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, накази міністерств, інструкції, положення та методичні рекомендації, що регламентують організаційно-практичну діяльність правоохоронних органів. В умовах воєнного стану особливого значення набувають нормативні акти Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України, а також координаційні документи, що видаються в межах міжвідомчої взаємодії органів сектору безпеки [13–24].

У структурі правоохоронної діяльності, відповідно до функціонального критерію, виділяють такі основні напрями: профілактичний (попереджувальний), охоронний (захисний), регулятивний та контроль-но-наглядний. З іншого боку, за суб'єктно-об'єктним підходом, правоохоронна діяльність охоплює такі напрями: запобігання правопорушенням, забезпечення громадського порядку, безпеки населення та захисту власності, здійснення оперативно-розшукових і розвідувальних заходів, контрольна й наглядова діяльність, проведення досудового розслідування у кримінальних справах, ведення адміністративного провадження, здійснення правосуддя, виконання судових рішень, вироків, ухвал і постанов, а також рішень органів досудового розслідування та прокуратури й надання правової допомоги [26, с. 70].

У межах цього дослідження доцільно звернутися до позиції О. А. Присяжнюка, який здійснив систематизацію та уточнення усіх згаданих вище форм правоохоронної діяльності. Учений підкреслює,

що складну структуру правоохоронної діяльності реалізують через різні види правозастосовних дій, а саме: правовстановлювальні, правозабезпечувальні, правопримусові та правовідновлювальні дії. Крім того, у структурному аспекті він пропонує виокремити такі напрями правоохоронної діяльності:

1) заходи щодо забезпечення безпеки учасників кримінального провадження;

2) функціонування органів прокуратури;

3) діяльність, спрямована на виявлення, запобігання та розслідування злочинів;

4) забезпечення національної безпеки, охорони державного кордону та правопорядку;

5) здійснення адміністративної правоохоронної діяльності [25, с. 173].

Так, О. І. Безпалова виокремлює такі елементи механізмів виконання державою правоохоронних функцій: інституційна складова (суб'єкти реалізації правоохоронної функції держави); адміністративно-правові норми, які регламентують специфіку реалізації правоохоронної функції держави; принципи реалізації правоохоронної функції держави; форми та методи реалізації правоохоронної функції держави; правовідносини, в яких відбувається переведення приписів, що містяться в нормативно-правових актах, у практичну площину; ресурсна складова (кадрове, інформаційне, матеріальне, технічне забезпечення тощо) [28, с. 224]. Так, автор доходить висновку, що правоохоронна функція держави покладається як на державних, так і на недержавних суб'єктів.

Зі свого боку В. І. Московець розглядає правоохоронну функцію як один із ключових напрямів внутрішньої діяльності держави, що має на меті захист конституційного ладу, прав і свобод громадян, правопорядку, довілля та всіх суспільних відносин, які встановлені та регулюються правом. Водночас зазначені науковці акцентують увагу на тому, що діяльність правоохоронних органів як частини державного механізму виявляється в їх повноваженнях розглядати різні юридичні справи та в можливості застосування державного примусу [29, с. 10]. Автор підкреслює, що завдання правоохоронних органів перебуває в компетенції органів державної влади.

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

Деякі дослідники вказують, що функції або завдання правоохоронних органів багато в чому визначаються ступенем участі конкретного відомства в забезпеченні правопорядку – об'єктивної потреби, що впливає з національного та соціального розвитку. Ця потреба передбачає дотримання прав людини в межах закону та реалізується через щоденне застосування, використання й впровадження правових норм [30, с. 10]. В. Ю. Терехов описує сучасну правоохоронну функцію держави як багатогранний напрям державної політики, метою якого є захист прав, свобод і законних інтересів особи й громадянина, підтримка безпеки конституційного ладу, правопорядку та створення умов для безпечного існування суспільства. Правове регулювання цієї діяльності спрямоване на впорядкування суспільних відносин, надання їм легітимності та загальнообов'язкового характеру [31, с. 95].

З наведеного вище можна зробити висновок, що науковці по-різному трактують правоохоронну функцію держави, виходячи з різних підходів до її розуміння, що обумовлено також наявними прогалинами в законодавстві щодо чіткого визначення цієї функції. Водночас варто погодитися з думками дослідників і додати, що правоохоронна функція є однією з провідних складових внутрішньої діяльності держави. Вона забезпечує гарантований захист прав і свобод громадян через формування ефективного правопорядку, дотримання законності, захист суверенітету, територіальної цілісності, національної безпеки та охорону державного кордону. В Україні правоохоронна функція реалізується через нормативно визначену правоохоронну діяльність, яка має значення як з теоретичного, так і з практичного погляду. Тому визначення поняття «правоохоронна діяльність» повинно відображати її сутність та всі можливі форми реалізації. Наприклад, на рівні центрального органу виконавчої влади однією з ключових установ, що безпосередньо бере участь у реалізації правоохоронних функцій, є Міністерство внутрішніх справ України. Сфера його компетенції охоплює захист прав і свобод людини, охорону державного кордону, цивільну безпеку, реагування на надзвичайні ситуації та запобігання їм, протидію незаконній міграції, питання громадянства, реєстрації фізичних осіб, а також роботу з біженцями та іншими категоріями мігрантів, визначеними законодавством [32, с. 11]. Відповідно, основним підрозділом Міністерства внутрішніх справ є Національна поліція України.

Варто підкреслити, що інституційна реалізація правоохоронної діяльності в Україні передбачає чітко організовану взаємодію між різними державними органами, які уповноважені на забезпечення законності, правопорядку та боротьби зі злочинністю. Ця взаємодія охоплює всі етапи правоохоронного процесу – від виявлення правопорушення до притягнення винних до відповідальності – і реалізується через правові, організаційні та технічні механізми [33, с. 77]. Одним із ключових прикладів такої взаємодії є співпраця між Національною поліцією України та органами прокуратури під час досудового розслідування. Національна поліція, зокрема її слідчі, відповідальні за збирання доказів, проведення слідчих (розшукових) дій – допити, обшуки, затримання тощо. Оперативні підрозділи поліції сприяють слідству, надаючи розвідувальні дані. Водночас прокуратура виконує функцію процесуального керівника, тобто здійснює нагляд за дотриманням законності під час досудового розслідування. Прокурор має право надавати обов'язкові для виконання вказівки слідчому, погоджувати клопотання до суду, повідомлення про підозру та остаточний обвинувальний акт. Такий розподіл функцій гарантує ефективність розслідування та контроль за дотриманням прав і свобод учасників кримінального провадження.

Для розслідування складних і багатоепізодних справ можуть створюватися спільні слідчо-оперативні групи, до яких, крім поліції та прокуратури, можуть входити представники інших органів – СБУ, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро тощо [34, с. 117]. Підкреслимо, що це дає змогу поєднати зусилля в боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом, корупцією та іншими складними видами кримінальних правопорушень. Така взаємодія особливо важлива в умовах воєнного стану або в регіонах із високим рівнем криміногенної активності.

Для забезпечення прозорості, відкритості та уникнення зловживань у сфері кримінального провадження в Україні функціонує Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі – ЄРДР) – централізована електронна інформаційно-телекомунікаційна система, яка призначена для реєстрації, обліку та ведення всіх кримінальних проваджень. Реєстр запроваджено відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України, і з моменту його впровадження він став важливим інструментом у механізмі правоохоронної діяльності [35, с. 394].

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

ЄРДР дає змогу фіксувати всі кримінальні правопорушення з моменту внесення відповідних відомостей слідчим або прокурором. Тобто, як тільки до правоохоронного органу надходить заява або повідомлення про злочин і посадова особа приймає рішення про початок досудового розслідування, інформація про це негайно вноситься до реєстру [35, с. 394]. Це унеможлиблює так зване «приховане слідство», коли розслідування фактично ведеться без процесуального оформлення, що раніше було поширеною проблемою. Так, ЄРДР гарантує прозорість початку розслідування, а також зобов'язує посадових осіб діяти в межах правового поля.

Крім фіксації фактів злочинів, ЄРДР забезпечує облік усіх ключових процесуальних дій, зокрема: повідомлення про підозру, проведення слідчих дій, зміни кваліфікації правопорушення, закриття провадження, скерування обвинувального акта до суду тощо. Це дає змогу як керівництву правоохоронних органів, так і прокуратурі контролювати строки, ефективність та якість досудового розслідування, а також своєчасно виявляти порушення. Системний доступ до реєстру дає можливість прокурорам бачити актуальну інформацію про всі провадження, в яких вони здійснюють процесуальне керівництво. Це сприяє кращому плануванню, уникненню дублювання функцій, а також забезпечує оперативну реакцію на будь-які зміни в розслідуванні [35, с. 396].

Потрібно наголосити, що ЄРДР підвищує рівень підзвітності слідчих і прокурорів, оскільки всі їхні дії фіксуються й можуть бути проаналізовані під час службових перевірок або в разі розгляду скарг. Для представників судової влади, адвокатів та сторони захисту також передбачено доступ до окремої частини даних, що створює умови для змагальності й справедливості кримінального процесу. Завдяки функціонуванню ЄРДР значно зменшено ризики маніпуляцій із розслідуваннями, втрати або приховування матеріалів справи, а також штучного затягування процесу. Так, реєстр виконує не лише технічну, а й правозахисну функцію, слугуючи важливим елементом у забезпеченні законності й прозорості правоохоронної діяльності в Україні [36, с. 85].

Координація між різними правоохоронними органами здійснюється не лише в межах окремих справ, а й на стратегічному рівні. Центральною фігурою в цьому процесі є Генеральний прокурор України, який відповідно до ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»

здійснює координацію діяльності всіх правоохоронних органів у сфері боротьби зі злочинністю [14]. На місцевому рівні аналогічну функцію виконують обласні та окружні прокурори. Для цього регулярно проводяться координаційні наради, на яких представники всіх залучених відомств (поліція, СБУ, ДБР, податкова, митна служба, органи місцевого самоврядування) аналізують криміногенну ситуацію, обговорюють проблемні аспекти та узгоджують спільні дії, наприклад, проведення профілактичних операцій або посилення контролю за окремими сферами (нелегальний обіг зброї, наркозлочинність тощо).

Крім внутрішньої взаємодії між національними правоохоронними органами, правоохоронна система України дедалі активніше інтегрується в міжнародний безпековий простір. Така інтеграція є не лише об'єктивною необхідністю в умовах зростаючої глобалізації злочинності, а й важливою складовою процесу європейської інтеграції. Міжнародне співробітництво у сфері протидії злочинності дає змогу Україні ефективніше реагувати на виклики транснаціонального характеру, обмінюватися інформацією та досвідом, а також впроваджувати найкращі практики у власну правоохоронну діяльність [37, с. 78].

Україна є повноправним членом Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу), і співпраця з цією організацією здійснюється через Національне центральне бюро Інтерполу, яке функціонує в структурі Міністерства внутрішніх справ України. Основними напрямками діяльності в цьому контексті є обмін оперативною інформацією щодо міжнародного розшуку злочинців, боротьба з викраденням транспортних засобів, фінансовими махінаціями, торгівлею людьми, а також із сучасними загрозами, такими як кіберзлочинність і терористична діяльність. Участь у глобальній інформаційній мережі Інтерполу дає змогу українським правоохоронцям оперативно отримувати дані про підозрюваних осіб, використовувати міжнародні канали комунікації для здійснення арештів або екстрадиції, що є надзвичайно важливим у справі забезпечення міжнародної правової допомоги [39, с. 118–119].

Важливим напрямом міжнародної співпраці є також взаємодія з Європолем – Європейським поліцейським офісом, у рамках якої Україна бере участь у спільних операціях, обміні аналітичною інформацією, а також у діяльності спільних слідчих груп. Ці групи створюються для розслідування злочинів, що мають транскордонний характер,

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

зокрема пов'язаних із торгівлею людьми, незаконним обігом наркотичних засобів, нелегальною міграцією, фінансуванням тероризму та кібератаками. Участь України у спільних слідчих груп забезпечує не лише ефективність проведення розслідувань, але й підвищення професійного рівня національних слідчих і прокурорів через безпосередню взаємодію з колегами з країн ЄС [40, с. 69].

Не менш важливим фактом є те, що Україна активно долучається до міжнародних програм технічної допомоги, зокрема до діяльності Європейської консультативної місії (далі – EUAM). Ця місія функціонує в Україні з метою сприяння реформуванню сектору цивільної безпеки відповідно до європейських стандартів. У межах своєї діяльності EUAM надає експертну підтримку, організовує спеціалізовані тренінги, допомагає з розробкою стратегічних документів та здійснює моніторинг впровадження реформ [41, с. 90]. Особливу увагу в рамках цієї співпраці приділено питанням зміцнення верховенства права, забезпечення ефективної роботи поліції та прокуратури, покращенню якості слідчих процедур і захисту прав людини.

Можемо стверджувати, що інституційна реалізація правоохоронної діяльності в Україні – це складна, але логічно структурована система, яка передбачає тісну взаємодію між органами в межах національного законодавства, чітку координацію з боку прокуратури та активну участь у міжнародній правоохоронній співпраці. Такий підхід дає змогу ефективно протидіяти як внутрішнім, так і транснаціональним загрозам безпеці громадян та держави загалом [41–42].

Попри наявність нормативно-правової бази та розгалуженої інституційної системи, реалізація правоохоронної функції в Україні стикається з рядом викликів. Серед них – перевантаженість слідчих і прокурорів, недостатня координація між органами, високий рівень корупції, недостатня ефективність оперативно-розшукової діяльності, а також повільність та неефективність процесів обробки великого обсягу інформації. У контексті стрімкого зростання кількості цифрових доказів та кіберзлочинів, традиційні методи втрачають ефективність, що вимагає нових підходів до організації правоохоронної діяльності [41–42].

На сьогоднішній день відбувається активне впровадження інформаційних технологій у діяльність правоохоронних органів. Особливої уваги заслуговує використання штучного інтелекту як одного з ключових напрямів сучасних технологій, що є надзвичайно важливим і

актуальним для України. Загалом, штучний інтелект – це галузь науки, яка займається створенням програмного забезпечення та алгоритмів, що дають змогу комп'ютерам виконувати завдання, які раніше потребували участі людини. Так, його застосування може значно підвищити ефективність роботи правоохоронних структур і сприяти забезпеченню громадської безпеки. Зокрема, штучний інтелект здатен допомагати у відстеженні правопорушників та злочинних угруповань, встановленні їх місця перебування, аналізі відео- та аудіоматеріалів, а також у виявленні взаємозв'язків між окремими злочинами та особами, що їх скоїли. Крім того, штучний інтелект може бути застосований для обробки текстової та мовної інформації в межах профілактичних заходів або під час проведення відкритих і таємних слідчих дій. Наприклад, за допомогою мовного аналізу програми можуть визначати ключові слова та виявляти зв'язки між повідомленнями, що дає змогу ідентифікувати потенційні загрози та самих правопорушників. Також, використовуючи системи розпізнавання облич, можна ідентифікувати осіб, які були зафіксовані камерами відеоспостереження під час вчинення правопорушень [42, с. 149].

Загалом, на думку Р. І. Благути та А. В. Мовчана, використання відеозаписів із камер спостереження, розміщених на вулицях і в інших громадських місцях, є перспективним напрямом у розвитку оперативно-розшукової ідентифікації [43, с. 81]. Інтелектуальні системи безпеки, що працюють на базі відеоспостереження з використанням камер зі штучним інтелектом, здатні запобігати злочинам і терористичним атакам, що в результаті може суттєво знизити загальний рівень злочинності [44, с. 83].

У міжнародній практиці існує чимало прикладів ефективного застосування штучного інтелекту в роботі правоохоронних органів. Наприклад, у США Федеральне бюро розслідувань використовує штучний інтелект для ідентифікації правопорушників на відео з камер спостереження в режимі реального часу. Завдяки штучному інтелекту агенти мають змогу оперативно обробляти великі обсяги даних та проводити їхній аналіз з метою виявлення злочинців і прогнозування ймовірного часу та місця вчинення наступного злочину. У Великій Британії поліція застосовує штучний інтелект для моніторингу соціальних мереж та інших відкритих джерел інформації з метою виявлення потенційних загроз національній безпеці. У Німеччині правоохоронці

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

використовують штучний інтелект для розслідування фінансових злочинів – аналітичні системи автоматично обробляють великі обсяги фінансової інформації та виявляють можливі ознаки таких правопорушень, як відмивання грошей, корупція та шахрайство [42, с. 149].

Один із найскладніших і найпотужніших прикладів сучасних технологій штучного інтелекту становить модель ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer), розроблена компанією OpenAI. Такий інтелектуальний інструмент здатен виконувати широкий спектр когнітивних завдань, зокрема розпізнавання мовлення, інтерпретацію запитів, формування логічно структурованих відповідей, а також генерацію текстів, музики та іншого мультимедійного контенту [42, с. 150]. Завдяки зазначеним функціональним можливостям, ChatGPT може бути ефективно інтегрований у правоохоронну діяльність як допоміжний аналітичний інструмент у процесі запобігання та розслідування злочинів. До можливих напрямів практичного застосування ChatGPT у сфері кримінальної юстиції можна віднести таке:

1) модель здатна аналізувати текстовий та візуальний контент, розміщений на сторінках у соціальних мережах та інших інтернет-ресурсах, з метою виявлення потенційних ознак протиправної діяльності;

2) ChatGPT може ідентифікувати ключові слова, фрази та семантичні конструкції, що вказують на можливу причетність осіб до незаконної діяльності (обіг наркотичних речовин, зброї, підготовка до вчинення злочину тощо);

3) за допомогою інтеграції з іншими алгоритмами комп'ютерного зору штучний інтелект здатен здійснювати розпізнавання облич, державних реєстраційних номерів транспортних засобів та інших ідентифікаційних ознак, що мають значення у кримінальному провадженні;

4) ChatGPT може здійснювати глибокий аналіз даних щодо динаміки, структури та географічного розподілу злочинності, моделювати ймовірність виникнення правопорушень у конкретних регіонах та формувати рекомендації щодо застосування профілактичних заходів. Зокрема, програма може пропонувати оптимальні місця для розміщення засобів відеоспостереження або необхідність підвищення рівня патрулювання в районах із підвищеним рівнем злочинності [42].

Застосування штучного інтелекту дає змогу аналізувати великі обсяги інформації, що суттєво підвищує ефективність розслідувань та

сприяє превенції злочинів з боку правоохоронних органів. Водночас необхідно забезпечити належний рівень навчання алгоритмів та дотримання принципів конфіденційності, аби уникнути помилкових рішень та неправомірного використання персональних даних. Однак існують і протиправні способи застосування систем на кшталт ChatGPT. Зокрема, штучний інтелект може бути використаний для генерації текстів фішингових повідомлень або створення сайтів, які імітують спілкування від імені конкретної особи, наслідуючи її мовленнєві особливості. Крім того, зловмисники можуть обходити системні обмеження, запроваджені розробниками, поділяючи завдання на окремі нейтральні частини. Так, за допомогою ChatGPT вони поетапно конструюють шкідливе програмне забезпечення. В окремих випадках користувачі звертаються до моделі з проханням надати поради щодо вчинення злочинів або уникнення кримінальної відповідальності. Так, ChatGPT може одночасно бути як інструментом суспільної користі, так і засобом потенційної загрози. Навіть особи, що не мають технічної підготовки у сфері програмування, здатні створювати вірусні програми для власних потреб, використовуючи ChatGPT як своєрідного інструктора [42, с. 150].

Технологія розпізнавання облич, створена американською компанією Clearview AI, має значний потенціал у сфері правоохоронної діяльності. Завдяки алгоритмам штучного інтелекту ця система здатна зіставляти зображення особи з фотографіями в базі даних, яка містить понад 20 мільярдів знімків, розміщених в інтернеті, зокрема в соціальних мережах. На сьогоднішній день програмне забезпечення Clearview AI активно використовується понад 3100 користувачами з більше ніж 600 правоохоронних установ [45].

У березні 2022 року компанія Clearview AI передала свою технологію Україні для підтримки в захисті від російської агресії. Спочатку ця технологія була впроваджена в Міністерстві оборони України, після чого до проєкту долучилися численні інші відомства, зокрема Національна поліція України. Технологія Clearview AI використовується для перевірки осіб на блокпостах, ідентифікації загиблих військовослужбовців та полонених, а також пошуку зниклих безвісти. Крім того, система розпізнавання облич застосовується для розслідування військових злочинів завдяки ідентифікації винних осіб на світлинах та відеоматеріалах, які самі злочинці публікують в інтернеті, хизуючись своїми діями [42, с. 151].

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

Враховуючи викладене, можна констатувати, що штучний інтелект дає можливість збирати та аналізувати значні обсяги даних з різноманітних джерел, таких як соціальні мережі, вебсайти, блоги, форуми та інші інтернет-ресурси. Крім того, штучний інтелект може автоматично оцінювати рівень довіри до джерел інформації, що сприяє зменшенню ризику розповсюдження неправдивих даних. Також ця технологія підвищує ефективність збору та якості аналізу відкритих даних, забезпечуючи високу точність і швидкість обробки інформації. Завдяки здатності швидко опрацьовувати великі обсяги даних, штучний інтелект забезпечує більш точні та детальні аналітичні висновки, що має важливе значення для підвищення ефективності правоохоронної діяльності [42, с. 151].

Розвідка на основі відкритих джерел у поєднанні зі штучним інтелектом може забезпечувати ефективний і швидкий аналіз даних із відкритих інформаційних ресурсів. Основними перевагами застосування штучного інтелекту в розвідці є його здатність опрацьовувати великі обсяги інформації та виявляти закономірності, які можуть свідчити про потенційні загрози або можливості. Зокрема, штучний інтелект може аналізувати соціальні мережі, визначати ключові слова, теми чи поведінкові патерни, що сигналізують про ризики для безпеки або інші важливі чинники. Водночас велика кількість даних з відкритих джерел може містити неперевірену або неточну інформацію, тому важливо забезпечувати якість і достовірність аналізованих даних. Використання штучного інтелекту сприяє значному скороченню часу та ресурсів, необхідних для аналізу, а збір інформації з відкритих джерел забезпечує основу для проведення всебічного розвідувального аналізу [42, с. 151].

На основі викладеного можна констатувати, що штучний інтелект має потенціал сприяти підвищенню ефективності розслідувань, зменшенню кількості помилок, а також скороченню витрат часу і ресурсів. Водночас він забезпечує підтримку в обробці великих обсягів інформації, що дає змогу виявляти можливі взаємозв'язки між різними фактами, які можуть мати критичне значення для проведення розслідувань злочинів [42].

Розглядаючи впровадження штучного інтелекту в Україні, потрібно зазначити, що країна має значний потенціал для застосування цієї технології у правоохоронній діяльності, однак на сьогодні цей

напрямок ще не реалізований у повному обсязі. Наразі в Україні використовуються окремі методи штучного інтелекту, проте їхнє застосування є обмеженим і не охоплює всіх можливих сфер. Однією з основних перешкод для масштабного впровадження є нестача фінансових ресурсів, адже розробка та інтеграція програмного забезпечення на основі штучного інтелекту потребує значних інвестицій. Водночас за браком фінансування можливо залучати існуючі відкриті джерела для створення відповідних рішень із використанням штучного інтелекту. Іншою суттєвою проблемою є дефіцит кваліфікованих кадрів із відповідними знаннями та досвідом у сфері штучного інтелекту. В Україні недостатньо спеціалістів, які можуть ефективно розробляти програмне забезпечення з використанням цих технологій. Тому актуальним є проведення навчальних програм і перепідготовки фахівців для забезпечення належного рівня впровадження штучного інтелекту в різних сферах, зокрема в правоохоронній діяльності [42, с. 153].

В Україні здійснюється ряд заходів, спрямованих на розвиток застосування штучного інтелекту в правоохоронній діяльності. Зокрема, Національна поліція України вже впроваджує окремі системи штучного інтелекту, зокрема технології розпізнавання облич, які сприяють оперативнішому та ефективнішому виявленню правопорушників, запобіганню терористичних актів та інших злочинів, що забезпечує підвищення рівня безпеки в міських і вуличних просторах, а також ідентифікації осіб, які перебувають у розшуку. Крім того, функціонує система автоматичного розпізнавання номерних знаків транспортних засобів, що дає змогу швидко ідентифікувати автомобілі, залучені у правопорушення [46].

Варто зазначити, що Україна активно працює над розвитком інноваційного сектору, підтримкою підприємництва та стартапів, а також впровадженням цифрових технологій у сферах освіти, охорони здоров'я, енергетики та інших галузях. Основною метою цих зусиль є створення конкурентоспроможної, інноваційної та цифрової економіки, що сприятиме підвищенню якості життя населення та забезпеченню сталого розвитку країни загалом. Водночас одним із ключових етичних викликів, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту, є забезпечення прозорості та відповідальності алгоритмів, які використовуються в системах прийняття рішень. Зокрема, алгоритми машинного навчання можуть приймати рішення на основі даних, які є необ'єктивними або неповними, що потенційно може призводити до

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

дискримінації. Це пов'язано з тим, що будь-яка людська діяльність містить певну упередженість, і якщо машинне навчання базується на таких даних, штучний інтелект також набуває цих упереджень, які з часом можуть посилюватися [46, с. 33–34].

Адвокат А. Ф. Клян зазначає, що в українському законодавстві відсутнє чітке правове визначення та регулювання використання штучного інтелекту, а також відсутня нормативна відповідальність за його неправомірне застосування [47]. На думку К. С. Токаревої, чинні в Україні правові акти не регламентують діяльність штучного інтелекту, тому планується налагодження співпраці з міжнародними організаціями для розробки стандартів та Етичного кодексу щодо використання штучного інтелекту в Україні [49, с. 149, 151]. На думку С. М. Бортника, застосування штучного інтелекту в діяльності правоохоронних органів України є недостатнім через складну фінансову ситуацію та недосконале правове регулювання [50].

Для розробки законодавства щодо застосування систем штучного інтелекту в Україні Національна асоціація адвокатів України сформувала Робочу групу, яку очолив заступник Голови Ради адвокатів України В. Гвоздій [51]. Україна володіє значним потенціалом для успішного розвитку технологій штучного інтелекту, проте для його реалізації необхідно продовжувати підвищувати кваліфікацію фахівців та забезпечувати додаткове фінансування для розробки й впровадження інноваційних рішень. Водночас важливо звернути увагу на вирішення етичних аспектів, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту. Для цього потрібно розробити відповідне законодавство, яке регламентуватиме правила використання цих технологій у різних сферах, гарантуватиме захист персональних даних та запобігатиме дискримінації, що може виникати через алгоритмічну упередженість [50].

Підсумовуючи, варто зазначити, що механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України становить складну систему, яка охоплює правові норми, організаційні структури, методи та засоби впливу, спрямовані на забезпечення правопорядку, охорону прав і свобод громадян, а також захист інтересів держави від протиправних посягань. Попри наявність нормативно-правової бази та мережі уповноважених органів, ефективність реалізації цієї діяльності досі залишається недостатньою внаслідок проблем перевантаженості правоохоронців, неефективного управління інформаційними ресурсами, а також проявів корупції та бюрократизму.

У контексті сучасних викликів, зокрема зростання цифрових загроз і кіберзлочинності, виникає об'єктивна необхідність удосконалення існуючого механізму правоохоронної діяльності. Одним із найперспективніших напрямів такого вдосконалення є впровадження технологій штучного інтелекту. Використання штучного інтелекту сприятиме автоматизації аналізу великих обсягів інформації, оперативному виявленню правопорушень, оптимізації процесів розслідування та зменшенню впливу людського чинника.

Отже, подальший розвиток та ефективне функціонування механізму реалізації правоохоронної діяльності в Україні значною мірою залежатиме від здатності держави адаптуватися до технологічних змін і забезпечити інтеграцію інноваційних цифрових рішень у правоохоронну практику. Особливої уваги водночас потребує правове регулювання, захист персональних даних, етичне використання алгоритмів та підвищення цифрової грамотності фахівців відповідних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тичина Д. М., Грицюк І. В. Концептуалізація державної політики у сфері правоохоронної діяльності: теоретико-правовий підхід. *Київський часопис права*. 2024. № 1. С. 41–47.
2. Кучук А. М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ, 2006. 22 с.
3. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Правознавство : підручник. Київ : Правова єдність, 2009. 792 с.
4. Дубінчак В. М. Правоохоронна діяльність: сутність, суб'єкти, засоби забезпечення (теоретико-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. К., 2010. 20 с.
5. Денисюк С. Ф. Громадський контроль за правоохоронною діяльністю в Україні: адміністративно-правові засади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07. Дніпропетровськ, 2010. 36 с.
6. Нікітін В. С. Правовий аналіз поняття «правоохоронна діяльність». Стан та перспективи розвитку адміністративного права України. Одеса : ОДУВС, 2022. С. 173–174.

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

7. Хамула П. І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Х., 2016. 21 с.

8. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні : монографія / І. О. Кресіна, А. С. Матвієнко, Н. М. Оніщенко та ін. Київ, 2016. 304 с.

9. Конституція України від 01.01.2020 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.12.2025).

10. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 № 995_015. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 09.12.2025).

11. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 19.10.1973 № 995_043. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 08.12.2025).

12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 09.12.2025).

13. Про Національну поліцію : Закон України від 16.08.2024 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 04.12.2025).

14. Про прокуратуру : Закон України від 04.04.2025 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 04.12.2025).

15. Про Службу безпеки України : Закон України від 10.05.2025 № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 10.12.2025).

16. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 25.10.2024 № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> (дата звернення: 09.12.2025).

17. Про розвідку : Закон України від 30.10.2024 № 912-IX. *Відомості Верховної Ради*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення: 10.12.2025).

18. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 29.07.2023 № 183/98-ВР. *Відомості Верховної Ради*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.12.2025).

19. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 09.08.2024 № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 09.12.2025).

20. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 17.04.2025 № 8073¹-Х. *Відомості Верховної Ради*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 09.12.2025).

21. Кримінальний процесуальних кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.12.2025).

22. Податковий кодекс України від 01.04.2025 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 09.12.2025).

23. Митний кодекс України від 20.04.2025 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 08.12.2025).

24. Пілюков Ю. О. Нормативно-правове регулювання правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету*. 2024. С. 215–218.

25. Присяжнюк О. А. Поняття та сутність адміністративної правоохоронної діяльності та особливості її реалізації в сучасних умовах. *Київський часопис права*. 2024. № 3. С. 171–176.

26. Соколенко О. Напрямки правоохоронної діяльності: особливості теоретичного розуміння. *Вісник Київськ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка*. Сер.: Юридичні науки. 2012. № 93. С. 69–72.

27. Курінний Є. Про комплексність реформи правоохоронних органів України. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2. С. 21–28.

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

28. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: сутність і структура. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 15. С. 218–226.

29. Московець В. І. Поняття та значення правоохоронної функції держави. *Право і безпека*. 2011. № 2 (39). С. 7–11.

30. Бабін Б. В., Кроленко В. О., Третьяк Е. В. Феномен правоохоронних програм у правовій системі України : монографія. Донецьк : Каштан, 2010. 137 с.

31. Терехов В. Ю. Сучасні аспекти теоретико-правового забезпечення реалізації правоохоронної функції держави. *Наукові записки. Серія: право*. 2021. Вип. 11. С. 91–96.

32. Арабаджи Н. Б. Правоохоронна функція національної поліції. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 70. С. 10–15.

33. Рябовол Л. Т. Взаємодія державних правоохоронних органів: проблема визначення поняття. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. № 11. С. 75–80.

34. Васюта Ю., Черноус Ю. Психологічна й організаційно-тактична характеристика діяльності спільних слідчих груп під час розслідування кримінальних правопорушень. *Юридична психологія*. 2022. № 31 (2). С. 113–121.

35. Попович М. В. Особливості ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) та інформаційно-телекомунікаційної системи на етапі досудового слідства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. № 4 (85). С. 393–398.

36. Маринич Ю. В. Особливості внесення відомостей до єдиного реєстру досудових розслідувань в умовах воєнного стану. *Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії* : матеріали круглого столу. Київ, 2022. С. 83–85.

37. Леган І. М. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності : монографія. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 328 с.

38. Бровченко Ю. В. Класифікація уповноважених суб'єктів протидії колабораційній діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2025. Випуск 88: частина 2. С. 293–306.

39. Демчук Т. І. Правовий статус Інтерполу в забезпеченні правопорядку та міжнародної співпраці під час воєнного стану в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2025. Випуск 1. С. 117–120.

40. Грицьків А. В. Співпраця між Україною та Європолем: основні засади європейського ордеру на арешт. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи*. 2022. С. 68–70.

41. Молдован О., Нікіпелова Є., Семенюк О. Співпраця Європейського Союзу з країнами східного партнерства в галузі безпеки та оборони. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 1/2 (47/48). С. 88–92.

42. Зачек О. І., Дмитрик Ю. І., Сеник В. В. Роль штучного інтелекту в підвищенні ефективності правоохоронної діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична)*. 2023. № 3. С. 148–156.

43. Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 256 с.

44. Бугера О. І. Використання штучного інтелекту для запобігання злочинності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2021. Том 32 (71), № 6. С. 82–86.

45. Ryan M., Kashmir H. Clearview AI settles suit and agrees to limit sales of facial recognition data-base / NY Times. 2022. URL : <https://www.nytimes.com/2022/05/09/technology/clearview-ai-suit.html> (дата звернення: 10.12.2025).

46. Карчевський М. В. Штучний інтелект та протидія злочинності. *Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності*. Харків : Право, 2020. 112 с.

47. Клян А. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні та світі / GOLAW. 03.02.2022. URL : <https://golaw.ua/ua/insights/publication/pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-intelek-tu-v-ukrayini-ta-sviti/> (дата звернення: 09.12.2025).

48. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.12.2025).

Розділ 5. Механізм реалізації правоохоронної діяльності у практиці України

49. Токарєва К. С., Савліва Н. О. Особливості правового регулювання штучного інтелекту в Україні. *Юридичний вісник*. 2021. № 3 (60). С. 148–153.

50. Бортник С. М. Особливості регулювання використання штучного інтелекту у правоохоронній системі. *Застосування інформаційних технологій у діяльності правоохоронних органів*. Харків : ХНУВС, 2021. С. 28–31.

51. Гришанова Н. Правове регулювання штучного інтелекту: у НААУ створено Робочу групу / ЛІГА:ЗАКОН. 2023. 9 березня. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/218005_pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-ntelektu-u-naau-stvoreno-robochu-grupu (дата звернення: 09.12.2025).